

גישור בחינוך: להתחיל מגן הילדים

הטמעת שפת הגישור תוביל לשינוי דרכי ניהול הקונפליקטים, להורדת רמת האלימות וליצירת חברה סובלנית ומכבדת. מרכזי הגישור בקהילה פועלים בשיתוף פעולה עם מערכת החינוך כדי ששיח הגישור יהיה יום-יומי כבר מגיל צעיר

שרון דלמן

הילדים שלומדים גישור מפתחים מיומנויות רבות שמאפשרות להם להיות מגשרים טובים ואף תורמות להם לחיים - יכולת הקשבה בסבלנות והכלה, מתן אמפתיה, סקרנות ושאלת שאלות, צניעות וחוסר שיפוטיות, יכולת ביטוי וניסוח, ארגון מחשבות ומידע, עבודת צוות וראייה אופטימית

אישית של הדמויות החינוכיות וביישום שלומדים באירועים אמיתיים. **ילדים וילדות מגשרים** - ממש כמו אצל הבוגרים, פועלים במערכות חינוך רבות מגשרים צעירים. יש הבדל גדול בין ילדים צעירים לבני נוער. מובילים בתחום הם בתי הספר הדמוקרטיים, בהם שפת הגישור והליכי הגישור הם דרך חיים מגיל הגן ועד התיכון. בדרך כלל, כל ילדי בית הספר והצוות הם מגשרים, ובעת סכסוך אפשר לפנות למי שבסביבה ולבקש עזרה. בגנים, בבתי ספר יסודיים, בבתי ספר תיכון, בפנימיית וכדומה מתקיימים מודלים שונים.

להלן דוגמאות לפי שכבות גיל:
מגשרים בגן הילדים - בהרבה גנים בהם יש מגשרים נהוג להכשיר את כל ילדי הגן. לכל ילד יש יום בשבוע בו הוא או היא הם תורני גישור שלעיתים מכונים "משכיני שלום" או במסגרות דוברות ערבית "דואד אל סאלם". מאזן שבכל יום נתון משמשים כמה ילדים כמגשרים. הילדים מצויידים בדרך כלל באביזר שמבדיל אותם ומדגיש את תפקידם - סרט על הצוואר, וסט זוהר או חולצה בעלת כיתוב. **תמר, גנת ותיקה מספרות:** "לפני כשש שנים החלטתי לשלב את הגישור בגן. בהתחלה חששתי, אבל הופתעתי ודי מהר הבנתי שזאת הייתה החלטה נכונה. הילדים אוהבים מאוד את הגישור. עדות לכך היא שההורים מספרים שהם מתרגשים מאוד בבוקר בו הם תורני גישור. שילוב הגישור בגן הובילה לשינוי האקלים ולהתפתחות הילדים בכיוונים שלא את כולם צפיתי. הם מרגישים אחריות, לא מפחדים להגיד את דעתם ולשתף ברגשות ובצרכים שלהם. הם למדו להקשיב האחד לשני ולעזור לאחרים. מרגש במיוחד לשמוע שההורים מספרים שהילדים מביאים את הגישור הביתה ומגשרים בין האחים ואפילו בין ההורים שלהם".

מדליית ערד: כך פועל מרכז הגישור בעיר הדרומית

מרכז הגישור והדיאלוג בקהילה בערד, פועל במסגרת היחידה הקהילתית של המחלקה לשירותים חברתיים. המרכז פועל לחיזוק ולבניית קהילות באמצעות תהליכים מעודדי סובלנות, הטמעת שפת הגישור, הנחלת דרך חיים באמצעות דיאלוג ושינוי ההתייחסות לקונפליקטים ולאופן יישובם. הפעילויות כוללות תהליכי גישור, הובלת דיאלוגים בקבוצה, סדנאות וכדומה. במרכז מתנדבים מגשרים מערד ומהיישובים בסביבה ומתקיים שיתוף פעולה הדוק עם מחלקת החינוך ועם גופי קהילה וחינוך בעיר

שמניסיונה בעבר, ילדים שמגיעים ללא מבוגרים מרעשים בדרך כלל ולהנהלת בית הספר חשוב מאוד שהטקס יהיה מכובד ותרבותי. נפתח דיון, מעלים הצעות ולבסוף מחליטים יחד וכולם מרגישים בנוח.

דרכים להטמעת שפת הגישור במערכת החינוך

מפגשי למידה של שפת הגישור - בשיעור חינוך, במפגש בגן או בפעולה בתנועת הנוער מתקיימות פעילויות הקניית שפת הגישור לילדים ולבני נוער בכל הגילים. הסדנאות כוללות לימוד תאורטי לצד פעילויות חווייתיות, שיתוף, התייעצות והתנסות בסימולציות מחיי הצעירים. חשיבות המפגשים מתבטאת בהעלאת המודעות לבחירה בשפה ובאופן התקשורת עם הסובבים, בלמידת הכלים ובתרגולם. הלמידה בסדנה להטמעת השפה מצליחה רק כשהיא מלווה בדוגמה

הצדדים שמתפתחים בגישור זוכים גם הם להתפתחות אישית. נוסף לחידוש הקשר עם החבר, הם לומדים שביכולתם לפתור את הבעיות שלהם והיות שיש מי שמוכן להקשיב להם, הם מבינים שלדבריהם יש חשיבות והם מוערכים. בתהליך הגישור הם מתרגלים להקשבה, סבלנות והתבטאות בעל-פה בכלל, ואת היכולת לזהות ולבטא את צרכיהם בפרט. מיומנות נוספת שהכירו בה במערכת החינוך כבעלת חשיבות, היא ראיית האחר - "האחר הוא אני". מיומנות שכמעט לא מתרגלים אותה בשום סיטואציה משמעותית אחרת בחיינו. הגישור הוא הזדמנות לאפשר לילדים ולילדות לאמן את הכושר ואת היכולת לזהות את רגשותיו וצרכיו של האחר, להכיר בשונות, לקבל ולכבד אותה.

שפת הגישור - הרבה יותר מגישור

שיחה אישית בין מורה לתלמיד בעקבות אירוע שהיה בשיעור, דיון בקבוצת השכבה הבוגרת (שכב"ג) של הצופים בנושא מי יחזיק במפתחות השבט, שיחה בכיתה לתכנון מסיבת הסיום של כיתה ו', חלוקת זמני משחק בין הכיתות על מגרש הספורט - שימוש בשפת הגישור בכל אלה, מאפשר אוירה יותר טובה, מתן מענה לצורכי המעורבים, ביסוס האמון, הכרות מעמיקה, הפחתת תסכול ולכן פחות אלימות וטיפול מעמיק בבעיות חברתיות. הלימוד נעשה מדוגמה אישית ומהתנסות בקבלת החלטות, ניהול דיונים ושיח בין אישי בדרכים של דיאלוג.

סיום כיתה ו' מתקרב והכיתה מתרגשת. בדיון בנושא מסיבת הסיום מעלה המורה את השאלה מי יוזמן ומבקשת התייחסות של התלמידים. דניאל משתף שהוא רוצה קהל אוהד שיקשיב ויכבד את ההצגה שהכינו. רותם מספרת שהזמינו אותה חברות מבית ספר אחר למסיבה שלהן והיא מעוניינת להזמין לשלה. המורה מספרת

במערכת החינוך מבינים שהגישור אינו רק למבוגרים, וכי שילובו במוסדות החינוך חשובה לחינוך הדור הצעיר. שימוש בגישור ככלי לפתרון קונפליקטים ושיעורים ללימוד שפת הגישור והטמעתה בגנים, בבתי הספר ובחינוך הבלתי פורמלי, הם הדרך ליצירת חברה סובלנית ומכבדת. מרכזי הגישור בקהילה מובילים את תחום הגישור בחינוך בכל רחבי הארץ ופועלים יחד עם מערכת החינוך במגוון דרכים להטמעת שפת הגישור.

הגישור כמנוף להתפתחות הילד

כל מי שגישור מכיר את ההרגשה הטובה שנובעת מעזרה לצדדים מסוכסכים בפתרון הקונפליקט ביניהם. התחושה הזאת מעצימה כל אחד ואחת ובוודאי ילדים, שתחושת המסוגלות והביטחון העצמי שלהם גדלים לאחר שהם מסייעים ליישב סכסוך. במחנה הקיץ של הצופים נחשף יובל, המדריך של שכבה ח' לסכסוך בין שני חניכים שבדרך כלל הם חברים טובים. דני הטיח ברפאל שהוא אכזרי כי הוא אוכל בשר. רפאל לא נשאר חייב וצחק על דני שהוא חנון והוסיף קללות על "ההורים המזורים שלך...". הילדים כבר הספיקו להתקשר להורים וביקשו שיבואו לקחת אותם, כשיובל הזמין אותם לגישור. לאחר הגישור החליטו החניכים להישאר וליהנות מהמחנה והאחד מחברתו של השני. יובל למד על עצמו שהוא יכול לסייע לאנשים. היכולת הזאת היא מתנה גדולה שיש בה מרכיבים רבים. הילדים שלומדים גישור מפתחים מיומנויות רבות שמאפשרות להם להיות מגשרים טובים ואף תורמות להם לחיים באופן כללי - יכולת הקשבה בסבלנות והכלה, מתן אמפתיה, סקרנות ושאלת שאלות, צניעות וחוסר שיפוטיות, יכולת ביטוי וניסוח, ארגון מחשבות ומידע, עבודת צוות, ראייה אופטימית וכדומה.

מגשרים בבית הספר היסודי - אם הגעתם לבית הספר בהפסקה וראיתם ילדים לובשים וסט או חולצה עליהם כתוב "מגשר/מגשרת", תדעו כפי שיודעים ילדי בית הספר שיש לכם למי לפנות בעת סכסוך. היתרונות הרבים שיש לתוכנית גישור בבית הספר ביניהם העצמה של המגשרים ותחושת מוגנות בקרב כלל הילדים, מובילים בתי ספר רבים לאמץ את התוכנית. ההכשרה לתפקיד המגשרים ניתנת בדרך כלל לקבוצת תלמידים ותלמידות החל מכיתה ד' כדי שיספיקו לגשר תקופה משמעותית, לפני שהם עוזבים לחטיבת הביניים.

אם הגעתם לבית הספר בהפסקה וראיתם ילדים לובשים וסט או חולצה עליהם כתוב "מגשר/מגשרת", תדעו, כפי שיודעים התלמידים, שיש לכם למי לפנות בעת סכסוך. היתרונות הרבים שיש לתוכנית גישור בבית הספר, ביניהם העצמה של המגשרים ותחושת מוגנות בקרב הילדים, מובילים בתי ספר רבים לאמץ את התוכנית

הצעירים, יכולות לתרום מאוד להצלחתם במילוי תפקידם. הסכסוכים שמתקיימים בחצר מטופלים בדרך כלל בפניה שקטה בזמן אמת. חלקם מופנים לתהליך גישור שמתקיים בחדר בו יישבו שני מגשרים וינהלו את הגישור בזמן השיעור שמיועד לכך, בהפסקה ארוכה או לאחר שעות הלימודים. סכסוכים שלא מתקיימים בהפסקה מופנים לגישור על ידי צוות בית הספר או באמצעות מילוי טופס שמכניסים לתיבה מיוחדת.

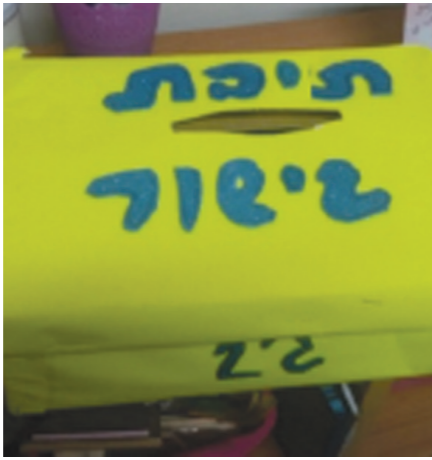
כדי לפרסם את השירות ולהטמיעו בקרב הילדים ובקרב אנשי הצוות, נוהגות קבוצות מגשרים רבות ללמד את הגישור בשיעורי חינוך ולחשוף אותו בחדר המורים. **בני ובנות נוער מגשרים** - קבוצת נוער מגשר מגובשת, פעילה ומקצועית אפשר למצוא בעיקר בפנימיות. יש הרבה קונפליקטים בחיים המשותפים. הצוות, שקרוב במיוחד לחניכים ועובד לאורך כל היממה, מאפשר הסבת דרכים מסורתיות לפתרון קונפליקטים בתהליכי גישור אותם מובילים הצעירים. ניסיון דומה בבתי ספר שהם לא פנימייה לא צולח בדרך כלל. הנוער, לא כמו הילדים הצעירים, ממעט לפנות אל הצוות עם בעיות חברתיות וגם קיומה של תיבה לטופסי בקשה לגישור או אפילו תורנות בחדר שמיועד לכך, לא גורמים לצעירים להיעזר במגשרים. מודל שהצליח הוא הכשרת מגשרים ומגשרות מקבוצות שייכות מגוונות שממשיכות להיפגש יחד לשיתוף, להתייעצות וללמידה משותפת. כל אחד ואחת תורמים את היכולות שלהם לחברה ממנה הם מגיעים ובה הם משמשים מגשרים לחבריהם.

נטלי גילתה במהלך בילוי חברתי כי שתיים מחברותיה הקרובות אינן מדברות האחת עם השנייה. בירור קצר גרם לה להציע להן גישור. הן פרשו מהקבוצה המבלה, מצאו לעצמן פינה שקטה ולאחר שעה קלה חזרו שלושתן יחד לחבורה כשהן מחייכות. הבנות הודו לנטלי ששמחה שיכלה לסייע להן. **צוות מדבר בשפת הגישור** - אשת החינוך, כמו כל בעלת סמכות, יכולה לנהל את התקשורת עם תלמידיה בשתי דרכים: האחת דרך הסמכות - כשהיא הקובעת, והשנייה דרך הדיאלוג. בכל פעם שהמורה בוחרת בדרך הדיאלוג היא נותנת דוגמה אישית לתלמידיה. לדוגמה, כשמכל בת

התשע תגיע בהפסקה לנדנדה ותראה שתפסה אותה ילדה מכיתה נמוכה משלה, היא לא תבחר להשתמש בדרך הסמכות, אלא בדרך הדיאלוג. הדוגמה האישית היא הדרך הטובה ביותר להטמיע את שפת הגישור. קשה לצפות מהילדים לנהל שיח צרכים כשהמורה לגאוגרפיה מטיחה במורה לאנגלית האשמות והכללות כמו: "את תמיד לוקחת לי ילדים מהשיעור ואת חושבת שהמיצב באנגלית יותר חשוב משיעור גאוגרפיה", או כשהמורה התורנית בהפסקה אומרת לילדים "לא לריב" ומבקשת "כל אחד יתעניין בעסקי בלבד, זה לא צריך לעניין אותך מה קורה עם...".

לימוד שפת הגישור לאנשי החינוך נעשה במסגרת קורסים ייעודיים לכך ודורש תרגול וליווי לאורך זמן, לשם הטמעה משמעותית. יש בתי ספר שבחרים בהשתלמות של בית הספר שכוללת התאמה של הדוגמאות והסימולציות במיוחד לתפקיד המורה. יש כאלה שלומדים עצמאית במרכזי פסגה או בקורסים לגישור. גם בחינוך הבלתי פורמלי גוברת המודעות לצורך בגישור ומתקיימות הכשרות לאנשי הצוות החל משילוב תכני גישור בקורסי הדרכה בתנועות הנוער, קורסים בהיקפים שונים לצוותי פנימיות, למדריכי חוגים וכדומה.

שיעור מתמטיקה בזום מתחיל וכמה מצלמות עדיין כבויים. המורה מסבירה שעליה לראות את הפנים של כולם כדי שתוכל להיות מרוכזת יותר טוב בשיעור וכדי להיות ערנית למצבם של התלמידים והתלמידות על פי הבעות פניהם. כל המצלמות נפתחות, פרט למצלמה של סיון. לשאלתה של המורה, מתחמקת סיון מתשובה. המורה מחליטה לתת משימה בחדרים ומנצלת את ההזדמנות להיות בחדר אישי עם סיון. סיון מספרת לה שיש לה גשר חדש על השיניים וכי אתמול פגשה כמה ילדים מהכיתה שצחקו עליה.

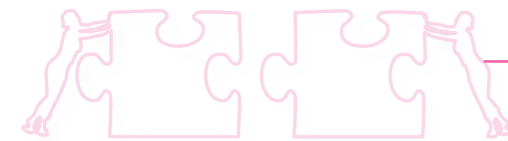

הדוגמה האישית היא הדרך הטובה ביותר להטמיע את שפת הגישור. קשה לצפות מהילדים לנהל שיח צרכים כשהמורה לגאוגרפיה מטיחה במורה לאנגלית האשמות והכללות או כשהמורה התורנית בהפסקה אומרת לילדים "לא לריב" ומבקשת "כל אחד יתעניין בעסקי בלבד, לא צריך לעניין אותך מה קורה עם..."

המורה מצטערת לשמוע והן חושבות יחד מה לעשות. בדוגמה שלעיל בחרה המורה בשפת הגישור ולא בדרך הסמכות לניהול הקונפליקט בינה לבין התלמידה, כך אפשרה לסיון להתנסות בשיח הגישור כשהן משתפות האחת את השנייה ברגשות ובצרכים ומקבלות אחריות משותפת על הסיטואציה. כן, קיבלה המורה הזדמנות משמעותית להכיר את סיון ונחשפה למצוקה הרגשית של התלמידה. **תמונת עתיד** - לדבר וללמד את השפה.

הטמעת שפת הגישור מגיל ינקות ועד שנות המכונות הקדם צבאיות והשרות הצבאי, דורשת צוותים מוכשרים בתחום הגישור שמדברים את השפה ויודעים גם ללמדה, לכן יש לכלול קורסי גישור במסלולי הלימודים להכשרת מורים וגננות, ליועצות ולמנהלי מוסדות חינוך. יש לכלול תכנים משמעותיים מתחום הגישור בקורסי הכשרה למדריכים צעירים ובוגרים, למובילי מסגרות בחינוך הבלתי פורמלי ובכלל קורס שמיועד להכשיר בעלי תפקידים בחינוך. יש לכלול קורסי גישור מתאימים במרכזי פסגה ולהכיר בתחום הגישור כורח למקצועיותם של המורים. כן, יש להקצות שעות לרכזי תחום הגישור בבתי הספר או להגדיר את התחום כחלק מתפקיד היועצות. רצוי להכליל את הגישור באופן משמעותי בחינוך החברתי. כיום יש חודש אחד בלבד, במקרה הטוב בדרך כלל רק ארבעה שיעורים, שעוסקים בקונפליקטים במסגרת תוכנית "מפתח הלב". לבסוף, יש לפתוח מסלול לבגרות בהשראת האוניברסיטאות ל"יישוב סכסוכים". כך נוכל להבטיח שינוי דרכי ניהול הקונפליקטים והפחתת רמת האלימות.

דוד, חייל בקורס בחיל השריון, בוגר קבוצת נוער מגשר, מספר על השימוש שעשה בשפת הגישור בצבא: "באחד הימים הבחנתי שכולם מתלוננים כל הזמן האחד על השני. קיבצתי אותם על הדשא, ובעוד המפקד מסתכל מופתע, פתחתי בהסבר על מה שהולך לקרות. הזמנתי את כולם לשתף את הקבוצה בתחושותיהם, שיקפתי את הצרכים שעלו, ארגנתי את הנושאים שכדאי להחליט עליהם ויחד הגענו להסכמות שגרמו לכולנו להרגיש יותר טוב. כמה ימים לאחר מכן שמעתי את אחד החברים אומר: 'לא כדאי לחכות שדוד יאסוף אותנו שוב' - למי שיש קושי, שיגיד מייד. ידעתי שנוסף לתוצאה המיידית, השפעתו גם לטווח הרחוק".

תרבות השיח, מיומנויות הקשבה, משא ומתן שיתופי, ניהול סכסוכים, בניית הסכמות ואת היכולת לנהל משקעים בין-אישיים בשיתוף פעולה ובאפקטיביות בתוך כדי ראייה והתייחסות לצרכי האחר. מערכת החינוך בערד רואה את הבוגר שלה כאדם קשוב, אמפתי, שפועל מתוך התחשבות בסביבה. נדבך נוסף, חיוני ומשמעותי לפיתוח האזרח ולתוכנית העירונית, מתייחס לתמהיל האנושי המגוון באזור ולהטמעת כלי הידברות אפקטיבית ושיתופי פעולה בין הקבוצות השונות ליצירת שיח של "טוב משותף".

בשולחנות עגולים שעוסקים בסוגיות כמו אלימות ברשת, סכסוכי שכנים וקידום שפת הגישור במערכת החינוך ונטילים חלק חשוב במיון המרכז מתקצוב תקנים של עובדים ועד תקציבי פעולה בפרויקטים נקודתיים קצרי וארוכי טווח". בערד נבחר ערך הדיאלוג לאחד משלושה ערכים מובילים של מערכת החינוך. רחל לנצ'נר, מנהלת מחלקת החינוך, מסבירה: "אל מול אתגרי התקופה, קושי בשיתופי פעולה והחרפת האלימות נדרשת מערכת החינוך לחזק את הדיאלוג כערך מרכזי וככלי מעשי. תפיסת הדיאלוג כוללת את

מרכז חינוכי שלוש דוגמאות מובילות לפעילות מרכזי הגישור בשטח

גם מלווים קבוצות של מגשרים צעירים. כן, אנחנו מקפידים לקיים מפגש חשיפה והכרות עם צוות המורים ועם הורי התלמידים בכיתות בהן אנחנו עובדים. העברת הידע מהמגשר המבוגר והמנטה לצעירים היא משמעותית לכל המעורבים. זכורה לי אימא שפגשתי במקרה שסיפרה לי בהתרגשות על שני בניה שלמדו איתנו גישור והושפעו מכך מאוד עד כדי שיפור דרמטי ביחסים ביניהם. גם למגשרים זוהי חוויה משמעותית. הם מתארים זאת כחוויה מדהימה והזדמנות לתת כלים לילדים. הם מעריכים מאוד את הפרויקט ושומחים להקדיש

בקריית טבעון מגשרי מרכז הגישור שותפים בחינוך הדור הבא. בנגי גולן, מנהל מרכז הגישור מספר: "מגשרי מרכז הגישור שלנו, שמעוניינים לתרום מהידע המקצועי שלהם לילדי היישוב, לומדים בקורס ייעודי שמכשיר אותם לעבודה עם ילדים. המגשרים מלמדים בבתי הספר היסודיים בטבעון, ביישובים הערביים בסביבה ובפנימייה לנוער. בדרך כלל מתקיימים שיעורים של שפת הגישור לכיתה שלמה כשהמחנכת נוכחת ושותפה ללמידה. בין תוכני הסדנה: ביטוי רגשות, הקשבה סקרנית, שיתוף פעולה, זיהוי וביטוי צרכים. אנחנו

שרון דלמן
מנהלת מרכז הגישור והדיאלוג במחלקה לשירותים חברתיים בעיריית ערד, מנחה סדנאות ומלווה מערכת חינוך בהטמעת שפת הגישור.
דוא"ר: sdelman@walla.com